

حقوق بین الملل و فلسفه

تألیف:

دکتر امیر ساعد وکیل

عضو هیأت علمی دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران

مجمع علمی و فرهنگی مجد

سرشناسه : ساعدوکیل، امیر،
 عنوان و نام پدیدآور : حقوق بین‌الملل و فلسفه / تالیف امیرساعد وکیل.
 مشخصات نشر : تهران: مجد، ۱۳۹۷.
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۹۲۳-۵
 وضعیت فهرست نویسی : فیبا
 موضوع : حقوق بین‌الملل -- فلسفه
 موضوع : International law -- Philosophy
 موضوع : حقوق بین‌الملل
 موضوع : International law
 رده بندی کنگره : ۱۳۹۷ ح۲س/۳۴۱۰ KZ
 رده بندی دیویی : ۳۴۱/۰۱
 شماره کتابشناسی ملی : ۵۲۴۵۵۹۳

مرکز کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران
 هرگز تکثیر و تکرار این کتاب را به دفتر مرکزی «مجد» گزارش فرمایید.
 موارد تخلف را به دفتر مرکزی «مجد» گزارش فرمایید.

حقوق بین‌الملل و فلسفه

تألف: دکتر امیرساعد وکیل

نتشارات مجد

چاپ اول: ۱۳۹۷ تعداد: ۵۰۰ نسخه

حق چاپ محفوظ و منحصر «مجد» است.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۹۲۳-۵
 ISBN: 978-600-193-923-5

دفتر مرکزی مجد:

تهران، میدان انقلاب، تقاطع خیابان منیری جاوید و شهدای ژاندارمری، پلاک ۵۷

تلفن و دورنگار: ۶۶۴۹۵۰۳۴ - ۶۶۴۱۲۰۷۸ - ۶۶۴۱۳۸۶

فروشگاه مرکزی: تقاطع خیابان منیری جاوید و شهدای ژاندارمری، پلاک ۵۹

تلفن: ۶۶۴۰۹۴۲۲ - ۶۶۴۸۶۸۷۴

www.majdlaw.com

E-mail: info@majdlaw.com

کانال رسمی انتشارات مجد در تلگرام: @majdlaw

فهرست مطالب

۹	 پیشگفتار
۱۱	 فصل اول: تبار حقوق بین الملل
۱۱	 بخش اول: اسطوره شناسی سیاسی نظم جهانی
۱۱	 گفتار اول: مقدمه
۱۵	 گفتار دوم: کشف مفهوم قانون
۱۶	 گفتار سوم: به فراموشی سپردن قانون
۲۵	 بخش دوم: به الگو از جامعه جهانی
۲۵	 گفتار اول: عدالت، صلح و جامعه‌ی جهانی
۲۷	 گفتار دوم: یک جامعه‌ی تجاری
۲۹	 گفتار سوم: یک جامعه‌ی حقوقی
۳۳	 گفتار چهارم: جامعه‌ی مکاتبات از جوامع خودمختار
۳۵	 بخش سوم: نظریه نظم عمومی در حقوق بین الملل
۳۵	 گفتار اول: مقدمه
۳۵	 گفتار دوم: مفهوم جامعه بین المللی
۴۰	 گفتار سوم: جامعه بین المللی از مکتوبات فکری
۴۲	 گفتار چهارم: مفهوم نظام بین المللی
۴۶	 گفتار پنجم: نظام بین المللی از منظر مکاتب فکری
۵۳	 گفتار ششم: مفهوم نظم عمومی بین المللی
۵۵	 گفتار هفتم: نظم عمومی بین المللی در حقوق موضوعه بین المللی
۵۷	 گفتار هشتم: جمع بندی
۶۳	 فصل دوم: مفهوم حقوق بین الملل
۶۳	 بخش اول: دو مفهوم بشریت و دفاع از حقوق بشر
۶۳	 گفتار اول: جهان شمولی حقوق بشر از منظر راولز و هابرماس
۶۷	 گفتار دوم: بشریت مفهومی سیاسی و اخلاقی
۶۹	 گفتار سوم: توجیه حقوق بشر
۶۹	 گفتار چهارم: بشریت به مثابه جهان موجود
۷۰	 گفتار پنجم: جمع بندی
۷۲	 بخش دوم: روایت جنگ و عدالت: از حقوق ملل باستانی تا حقوق بین الملل معاصر
۷۲	 گفتار اول: مفهوم جنگ

۷۷	گفتار دوم: عهد باستان
۷۸	گفتار سوم: قرون وسطی
۸۱	گفتار چهارم: دوران معاصر
۸۵	گفتار پنجم: جمع بندی
۸۷	فصل سوم: محتوای حقوق بین الملل
۸۷	بخش اول: عوامل مؤثر در توسعه هنجارهای بین المللی
۸۷	گفتار اول: مقدمه
۸۹	گفتار دوم: چرخه‌ی تغییر هنجارها
۹۳	گفتار سوم: وحدت رویه، قیاس و سابقه
۹۵	گفتار چهارم: قدرت، هنجارها و روابط بین الملل
۹۷	گفتار پنجم: جمع بندی
۱۰۰	بخش دوم: سلسله مراتب هنجاری در حقوق بین الملل
۱۰۰	گفتار اول: مقدمه
۱۰۵	گفتار دوم: اولین دلیفات در زمینه‌ی منابع حقوق بین الملل و سلسله مراتب
۱۰۷	گفتار سوم: قواعد آمره
۱۳۱	گفتار چهارم: به سوی آینده
۱۳۲	گفتار پنجم: حقوق نرم و قوام بیحد
۱۳۵	گفتار ششم: جمع بندی
۱۳۷	فصل چهارم: چشم انداز حقوق بین الملل
۱۳۷	بخش اول: مقدمه‌ای بر نظریه کالا انگاری حقوق بین الملل
۱۳۷	گفتار اول: بایسته‌های نظریه مارکسیسم
۱۴۱	گفتار دوم: مارکسیسم کلاسیک
۱۴۷	گفتار سوم: نظریه کالا انگاری قانون
	بخش دوم: بازخوانی اندیشه‌های تریهیلیستی مارتی کاسکنیمی نسبت به حقوق بین الملل
۱۴۹	معاصر
۱۴۹	گفتار اول: سیر تاریخی گذار از حقوق بین الملل سنتی به حقوق بین الملل نوین
۱۵۷	گفتار دوم: مؤلفه‌های بنیادین حقوق بین الملل
۱۶۱	گفتار سوم: نقش حقوق بین الملل در جامعه بین المللی معاصر
۱۶۲	گفتار چهارم: جمع بندی
	بخش سوم: حقوق بین الملل پس از پست مدرنیسم: به سوی احیا یا افول حقوق
۱۶۵	بین الملل
۱۶۵	گفتار اول: مقدمه: جهانی شدن و نقد پست مدرن حقوق بین الملل

گفتار دوم: نظریه حقوق بین الملل پس از پست مدرنیسم.....	۱۶۸
گفتار سوم: جمع بندی: پست مدرنیسم و آینده حقوق بین الملل.....	۱۷۷
نتیجه گیری: برداشت های کاربردی در فلسفه حقوق بین الملل	
گفتار اول: ریشه شناسی حقوق بین الملل.....	۱۷۹
گفتار دوم: تاریخ فلسفه حقوق بین الملل.....	۱۸۱
گفتار سوم: مکتب حقوق طبیعی.....	۱۸۸
گفتار چهارم: مکتب پوزیتیویسم حقوقی.....	۱۹۱
گفتار پنجم: مکتب نئو پوزیتیویسم.....	۱۹۳
گفتار ششم: مکتب هنجار گرایی.....	۱۹۴
گفتار هفتم: رویکرد لیبرالیسم در حقوق بین الملل.....	۱۹۷
گفتار هشتم: رویکرد رئولیبرالیسم در حقوق بین الملل.....	۲۰۰
گفتار نهم: مکتب ادعای نفع.....	۲۰۰
گفتار دهم: رئالیسم.....	۲۰۲
گفتار یازدهم: آینده ایست.....	۲۰۳
گفتار دوازدهم: مکتب نرهیون.....	۲۰۶
گفتار سیزدهم: رویکرد اومانیستی در حقوق بین الملل.....	۲۰۷
منابع و کتابنامه.....	
واژه نامه تخصصی حقوق بین الملل فلسفه.....	۲۴۷

پیشگفتار

فلسفه حقوق بین‌الملل هم مسایل هنجاری و هم مسایل مفهومی را در بر می‌گیرد. در باب مسایل هنجاری این سؤال مطرح می‌شود که آیا اساس مشروعیت حقوق بین‌الملل، ریشه در ریاضیت دولت یا دموکراسی دارد. در خصوص امور مفهومی نیز با این پرسش روبرو هستیم که آیا حقوق بین‌الملل بعنوان یک شاخه از حقوق شناخته می‌شود و چه رابطه‌ای بین نظام حقوق بین‌المللی و نظام حقوقی یکایک دولت‌ها وجود دارد. همین تردیدها باعث شد که فلسفه حقوق بین‌الملل در مقایسه با فلسفه سایر شاخه‌های حقوق مثل حقوق کیفری کمتر توسعه یافته است.

عمده تلاش‌هایی که برای ترمیم نظری بر حقوق بین‌الملل در دهه‌های اخیر صورت گرفته از سوی مؤلفینی است که در حوزه نظریه‌های روابط بین‌الملل و تحت تأثیر رویکردهای پست مدرنیسم قلم زده‌اند. نظریه پردازان روابط بین‌الملل که عموماً قایل به سنت غالب واقع‌گرایی هستند، کمتر حقوق بین‌الملل را مورد جستار هنجاری قرار داده‌اند و از همین رو، اصولاً کاربرد و تأثیر عینی نظریه‌های فلسفی در هنجارهای حقوق بین‌الملل کمتر مورد توجه واقع شده است.

علاوه بر آنچه گفته شد با این سؤال مواجه می‌شویم که آیا اخلاقیات به حقوق بین‌الملل راه پیدا می‌کنند؟ بنظر می‌رسد دو نوع استاندارد اخلاقی به حقوق بین‌الملل ربط پیدا می‌کند. از یک طرف، اصول اخلاقی فراملی قابل ذکر هستند که همه جوامع سیاسی بکار گرفته می‌شوند. از طرف دیگر، اصول اخلاقی بین‌المللی را باید نام برد که بر روابط اعضای جوامع مختلف سیاسی حاکم است. البته برخی استانداردهای اخلاقی هستند که جزو هر دو دسته قرار می‌گیرند و برای نمونه می‌توان از حقوق بشر یاد کرد. به تعبیری باید گفت اخلاق در حقوق بین‌الملل، خود را به مثابه دسته‌ای از بایدها و نبایدها هستند که افراد یا دولت‌ها در جهت تأمین منافع خود دنبال می‌کنند.

از نظر من، همان کاربردی را که میکروسکوپ در علوم طبیعی یا تجربی برای ما دارد فلسفه در علوم انسانی فراهم می‌کند. فلسفه به مثابه میکروسکوپ علوم انسانی، لایه‌ها و پوسته‌های بیرونی را در می‌نوردد و عمق وجودی رفتارها و مفاهیم را می‌کاود. فلسفه

حقوق بین الملل هم ابزاری برای فهم مؤلفه‌های یک دکترین، نهاد و یا رویه است، هم این امکان را می‌دهد تا از زوایای متفاوت به مفاهیم، رویکردها، روندها و آرمان‌های حقوق بین الملل نگاه کنیم. به این ترتیب، فلسفه حقوق بین الملل از قلمرو مباحث تئوری محض خارج شده و شخصیت کاملاً کاربردی و عملگرایانه پیدا می‌کند چرا که اندیشمندان حقوق بین الملل ناگزیر می‌شوند در اتخاذ مواضع نظری خود چه در پرتو عقاید علمی یا مصالح عملی و یا منافع ملی باشد، مفاهیم، رویکردها، روندها و آرمان‌های نوینی را به عرصه نظام حقوقی بین‌المللی در مواجهه با هر چالش یا ارزش بین‌المللی معرفی کنند.

در سال‌های پایانی دهه ۱۳۸۰ بلحاظ کمبود ادبیات حقوقی فارسی در خصوص مکاتب فلسفی، حقوق بین الملل که یکی از دروس پایه ای در مقطع دکتری رشته حقوق بین الملل است و سی آموزش آن در مقاطع کارشناسی ارشد و کارشناسی واجد اهمیت می‌باشد، به کمک تعدادی از دوستان و همکاران ارجمند خود موفق شدم که تحت سایه راهنمایی‌های استادان گرانقدر، جناب آقای دکتر محمد رضا ضیائی بیگدلی و جناب آقای دکتر محسن محبی، مجموعه‌ای از مبانی، بسوطی را در اختیار علاقمندان محترم قرار دهم. اما همواره با دو خلأ جدی چه در بین تدریس این درس در مقطع دکتری حقوق بین الملل و چه در برخورد با انتظارات دانشجویان علاقمند به تحقیق و مطالعه در مسایل فلسفی مواجه بودم. اول اینکه مباحث فلسفی حقوق بین الملل عملاً بقدری انتزاعی تدریس می‌شوند که دانشجویان از کاربرد این دیدگاه‌های فلسفی در هنجارها و نحوه اعمال قواعد و مقررات حقوق بین الملل تصویر واضحی ندارند. دوم اینکه به رغم اینکه به مکاتب فلسفی حقوق بین الملل که منعکس کننده رویکردهای سنتی فلسفی نسبت به این شاخه از حقوق است در برخی منابع پرداخته شده، ولی ذهن کنجکاو محققان این مباحث، تشنه کسب اطلاعات بیشتر در خصوص نظریه‌های فلسفی اخیر در باب حقوق بین الملل است. از همین رو درصدد تحقیق، ترجمه و تألیف مطالبی با تأکید بر دو خلأ ذکر شده برآمدم و پس از تهیه مطالب، از راهنمایی‌های استاد فرزانه، جناب آقای دکتر محسن محبی بهره‌ها گرفتم. ضمن قدردانی از جناب آقای دکتر سید عباس حسینی نیک، مدیر محترم انتشارات مجد در مساعدت صمیمانه ایشان برای نشر این کتاب، این مجموعه به محضر خوانندگان گرامی تقدیم می‌شود تا زمینه طرح نگرش‌های نوین فلسفی با رویکردی عینی تر و کاربردی تر به همت استادان فرهیخته، دانشجویان مشتاق و پژوهشگران فهیم بیش از پیش گسترش یابد.

دکتر امیرساعد وکیل - بهار ۱۳۹۷